

сприяти ефективності пошуку ознак податкових та митних правопорушень, звільнить ревізорських, оперативних працівників та слідчих від нетипової для них роботи, пов'язаної зі статистичною обробкою відомостей, надасть управлінській діяльності в органах ДПС України більшої цілеспрямованості, обґрунтованості, оперативності й результативності.

Література:

1. Основні завдання Департаменту інформаційних технологій. URL: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/struktura-/apararat/departament-informatsiynih-tehnologiy/zavdannya-i-funktsii/> (дата звернення: 05.11.19 р.).

Тулай Оксана Іванівна

*д-р. екон. наук, професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

Мушинська Надія Олександрівна

*студентка групи ФПФМ-21
Тернопільського національного економічного університету*

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Глобальна фінансова криза, що виникла на початку третього тисячоліття, спричинила зростання низки фінансових проблем у більшості країн світу. Відтак останнім часом у світовій економіці сформувалася чітка тенденція до зростання зовнішніх і внутрішніх державних запозичень. Особливо відчутними ці проблеми є для країн із нестійкою, вразливою до економічних потрясінь, фінансовою системою, до яких належить і Україна.

Питання розбудови ефективної системи управління державним боргом є надзвичайно важливими у контексті тих перманентних змін, які впродовж останніх років переживає Україна. Насамперед це стосується проблеми обслуговування державного боргу, що обумовлено значною мірою ірраціональною борговою політикою минулих років. Відтак, необхідність вирішення цього питання потребує напрацювання векторів удосконалення механізму управління державним боргом, оптимізації його структури та формування ефективної боргової стратегії в Україні.

Окремі аспекти формування державного боргу досліджували у своїх працях зарубіжні (Р. Барро, Р. Бубель, Дж. Бюкенен, А. Вагнер, Дж. Кейнс, Ф. Модільяні, Д. Рікардо, П. Самуельсон, Дж. Стігліц, М. Фрідмен) та вітчизняні (Г. Асадчий, Т. Вахненко, В. Глуценко, Г. Калач, В. Козюк, В. Корнеєв, Н. Кравчук, Г. Кучер, І. Лютий, М. Макаренко, К. Швабій) учені. Основні складові управління державним боргом України у контексті зарубіжного досвіду розглянуті у роботах О. Будякова, В. Вавілова, Є. Гасанова, М. Карліна, Г. Рибалко, В. Тіткова. Однак сучасна вітчизняна теорія та практика потребують новітніх підходів до управління державним боргом як цілісною системою; неузгодженими залишаються дії окремих її елементів на стадіях формування, обслуговування та погашення державного боргу. Відтак досліджувана тематика є надзвичайно актуальною у нинішніх реаліях розвитку української економіки.

Насамперед зазначимо, що, за даними Міністерства фінансів України [1], станом на 31.12.2019 р. державний та гарантований державою борг України становив 1 998,28 млрд. грн. або 84,36 млрд. дол. США, у тому числі державний борг України – 1 761,37 млрд. грн. (88,14% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 74,36 млрд. дол. США. Причому із загальної суми державного та гарантованого державою боргу: державний зовнішній борг становив 931,87 млрд. грн. (або 46,63%) та державний внутрішній борг – 829,50 млрд. грн. (або 41,51%) [1]. Динаміка співвідношення державного боргу до ВВП упродовж останніх років є такою: 2014 р. – 60,0%, 2015 р. – 67,0%, 2016 р. – 69,0%, 2017 р. – 61,0%, 2018 р. – 52,3%, 2019 р. – 51,2%, 2020 р. (план) – 45,3% [2]. Тобто, можемо стверджувати, що боргове навантаження в Україні все ще залишається досить значним, що, відповідно, потребує формування ефективної фінансової політики управління державною заборгованістю в сучасних умовах.

Важливо наголосити, що аналіз чинної практики формування та обслуговування державного боргу в Україні свідчить про наявність низки проблем (як внутрішнього, так і зовнішнього характеру) у цій важливій сфері фінансових відносин. Зокрема, серед зовнішніх викликів, які залишатимуться актуальними в Україні упродовж 2020 року, виокремимо:

– погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури для вітчизняного експорту на тлі уповільнення темпів розвитку світової економіки, що зумовлюватиме значну волатильність та зниження цін на сировинні товари на основних ринках (за прогнозами Національного

банку України, зниження рівня експорту товарів може становити від 9% у 2018 році до 2% у 2021 році);

- зростання так званих «гібридних» загроз національній економіці з боку Російської Федерації;

- обмеження доступу до світових ринків капіталу, зумовлене тимчасовою невизначеністю у стосунках з Міжнародним валютним фондом, що, у свою чергу, може спровокувати макрофінансову нестабільність в Україні;

- значна вірогідність розгортання чергової світової фінансової кризи, що може спричинити низку проблем, пов'язаних із обслуговуванням і рефінансуванням зовнішнього боргу.

Найвагомішими внутрішніми загрозами борговій безпеці України в сучасних умовах, на нашу думку, насамперед є:

- висока вартість державних запозичень, що суттєво збільшує витрати державного бюджету України на їх обслуговування, знижуючи ймовірність використання таких ресурсів на розвиток людського потенціалу чи реальні інвестиційні проекти. Скажімо, витрати на обслуговування державного боргу у 2018 році склали 41,6% доходів загального фонду державного бюджету України. А згідно Середньострокової стратегії управління державним боргом України на 2019-2022 рр. [3], частка прогнозних сукупних платежів з обслуговування боргу в доходах бюджету складе: у 2019 р. – 12,6% (або 3,2% ВВП), у 2020 р. – 13,9% (або 3,4% ВВП), у 2021 р. – 14,8% (або 3,5% ВВП), у 2022 р. – 14,2% (або 3,3% ВВП). Загальні ж витрати з погашення і обслуговування боргу становитимуть: у 2019 р. – 47,1% доходів бюджету (або 12,0% ВВП), у 2020 р. – 44,9% (або 10,8% ВВП), у 2021 р. – 40,4% (або 9,5% ВВП), у 2022 р. – 36,7% (або 8,6% ВВП) [3];

- незначні обсяги та низька ефективність залучення кредитних ресурсів від міжнародних фінансових організацій під інвестиційні проекти, що призводить до недоотримання пільгового зовнішнього фінансування;

- велика питома вага державного боргу в іноземній валюті, що підвищує вразливість національної економіки до зовнішніх впливів та, відповідно, збільшує валютні ризики і вартість залучених кредитних ресурсів.

Тобто, можемо стверджувати, що рівень боргової стійкості в Україні продовжує залишатися надто низьким, навіть не зважаючи на певне його

підвищення за окремими індикаторами, що робить українську економіку надто вразливою до зовнішніх та внутрішніх викликів.

Відтак надзвичайно важливим і необхідним у сучасних умовах вважаємо виокремлення першочергових заходів, пов'язаних із реалізацією ефективної боргової політики в Україні. До таких заходів відносимо:

- поступове зниження рівня боргового навантаження на економіку і зменшення вартості обслуговування державного боргу. Цьому має посприяти у тому числі і створення при Кабінеті міністрів України Агентства з управління державним боргом (аналоги якого існують у низці країн світу, зокрема Австрії, Бельгії, Нідерландах, Німеччині, Швеції), до основних функцій якого належатимуть: обмін, випуск та продаж боргових зобов'язань, використання деривативів та операції купівлі-продажу цінних паперів; розміщення тимчасово вільних коштів єдиного казначейського рахунку і валютних рахунків держбюджету тощо;

- підвищення ефективності та результативності співпраці з міжнародними фінансовими організаціями;

- покращення структури державного боргу у контексті зниження валютного ризику, а саме: розширення переліку цінних паперів у національній валюті та диверсифікація боргового портфеля України у розрізі основних іноземних валют (розміщення на світових ринках капіталів облігацій зовнішньої державної позики, номінованих у євро і гривні);

- стимулювання розвитку фінансового ринку України шляхом: забезпечення ефективного функціонування вітчизняного ринку похідних фінансових інструментів; законодавчого й інституційного врегулювання діяльності різного роду посередників на фінансовому ринку (агентів, брокерів тощо) та посилення відповідальності за їхні дії; забезпечення розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення як потенційного джерела залучення довгострокових фінансових ресурсів у національну економіку; акумулювання внутрішніх заощаджень населення шляхом роздрібного продажу різного роду боргових інструментів як альтернативи зовнішнім кредитам;

- вжиття заходів стосовно зменшення боргових ризиків (насамперед валютних та пов'язаних із наданням державних гарантій за кредитами) при впровадженні інвестиційних проектів.

Також надзвичайно актуальним нині є здійснення необхідних кроків щодо «мінімізації бюджетного ризику (зокрема, шляхом припинення практики капіталізації державних банків і державних підприємств за

рахунок боргових інструментів) та уніфікація чинної методики оцінки боргової безпеки відповідно до стандартів МВФ із проведенням стрес-тестування боргової стійкості» [4].

Переконані, що реалізація запропонованих заходів дасть можливість у перспективі знизити боргове навантаження на українську економіку та сприятиме поступовому економічному зростанню.

Література:

1. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України (станом на 15.11.2019 р.). URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg> (дата звернення: 15.11.19 р.).
2. Динаміка співвідношення державного боргу до ВВП у 2014-2020 роках. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (дата звернення: 15.11.19 р.).
3. Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2019–2022 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-2019-%D0%BF> (дата звернення: 15.11.19 р.).
4. Лондар Л.П. Забезпечення боргової стійкості України щодо впливу зовнішніх шоків із використанням передового міжнародного досвіду : Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. Серія: «Економіка». 2019. №7. 12 с. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/zabezpechennya-borgovoi-stiykosti-ukraini-schodo-vplivu-zovnishnikh-shokiv> (дата звернення: 15.11.19 р.).

Турчин Олег Павлович
студент групи ФПФм-21

Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Коваль С.Л.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Місцеві бюджети є фінансовою базою розвитку територій при цьому їх доходи виступають інструментом реалізації бюджетної політики на місцевому рівні. Саме тому актуальним залишається завдання